

เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ฉบับที่ ๑๐/๖๑ (๑๖ - ๒๘ ก.พ.๖๑)

แนวคิด “เอเชีย-แปซิฟิก” สู่ “อินโด-แปซิฟิก” : การสกัดกั้นเส้นทางการเติบโตของแดนมังกร

จากแนวคิดการเปลี่ยน “เอเชีย-แปซิฟิก” ให้กลายเป็น “อินโด-แปซิฟิก” ที่ถูกจุดประกายขึ้นโดยสหรัฐฯ ญี่ปุ่น อินเดีย รวมทั้งออสเตรเลีย กำลังเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันมากในภูมิภาคแถบนี้ การที่จุดศูนย์กลางทางอำนาจของโลกกำลังถูกเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภูมิภาคนี้ จึงชวนให้คิดต่อไปว่า หรือนี่คือยุทธศาสตร์ “ปิดกั้นหวนคืนสู่เอเชีย” ของสหรัฐฯ ที่ขยายให้ครอบคลุมถึงมหาสมุทรอินเดีย เพื่อเป็นการถ่วงดุลความสำเร็จอันใหญ่โตและกว้างขวางของ “แผนการริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง” (Belt and Road Initiative หรือ BRI) ของจีน

แนวคิดการใช้ชื่อและขยายขอบเขตของภูมิภาคออกเป็น Indo-Pacific จาก Asia-Pacific เดิม โดยการผลักดัน “เครือข่ายใหม่” นับเป็นการสร้างความท้าทายทางการทูต ที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้าน โดยการดำเนินตามแนวคิดนี้จะเป็นการผนวกพื้นที่ทางรัฐศาสตร์ของมหาสมุทรอินเดียเข้ากับมหาสมุทรแปซิฟิก พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทอินเดียให้มาร่วมรับผิดชอบการสร้างดุลยภาพเพื่อคานอิทธิพลของจีน รวมทั้งนำออสเตรเลียเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากมีกองทัพเรือที่มีแสนยานุภาพพอที่จะ “ถ่วงดุล” กับจีนได้ ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงผลประโยชน์ร่วมระหว่างอินเดีย-สหรัฐฯ ผลกระทบของนโยบายอินโด-แปซิฟิกต่อภูมิภาค และบทบาทของไทยต่อความสัมพันธ์ อินเดีย-สหรัฐฯ นั้นจึงถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ผลประโยชน์ร่วมระหว่างอินเดียและสหรัฐฯ

ผลประโยชน์ร่วมระหว่างอินเดีย-สหรัฐฯ ที่เด่นชัดมี ๒ ประการ คือ (๑) การถ่วงดุลอำนาจจีน พร้อมสกัดกั้นความสำเร็จของนโยบาย “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (One Belt One Road) ของจีน และ (๒) ส่งเสริมบทบาทสำคัญในภูมิภาค และความเป็นหุ้นส่วนสำคัญระหว่างอินเดีย-

สหรัฐฯ ทั้งทางการค้า ความมั่นคง และการทหาร ซึ่งสหรัฐฯ ได้มีการสร้างความร่วมมือทางทหารแบบพหุภาคีระหว่างสหรัฐฯ อินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย โดยผลักดันให้อินเดียมีบทบาทนำในการรักษาความมั่นคงของเส้นทางคมนาคมทางทะเล (Sea Lanes of Communication : SLOC) ในมหาสมุทรอินเดีย ส่วนอินเดียก็กำลังเติบโตและขยายบทบาทในแปซิฟิกด้วย ซึ่งเงื่อนไขหนึ่งที่อินเดียต้องการก็คือ การร่วมมือกับผู้นำแปซิฟิกตัวจริงนั่นคือสหรัฐฯ ขณะที่ปัจจุบันจีนมีอิทธิพลสูงในเอเชียแปซิฟิกและพยายามขยายอิทธิพลเข้าสู่มหาสมุทรอินเดียด้วย ดังจะเห็นได้จากการเอื้อประโยชน์ให้แก่ปากีสถาน บังกลาเทศ และศรีลังกา เป็นพิเศษ

ผลกระทบของนโยบายอินโด-แปซิฟิกต่อภูมิภาค

อาเซียนเป็นโมเดลให้กับโลกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเฉพาะในยุคที่ความขัดแย้งเกิดขึ้นทั่วโลก ทั้งนี้ อาเซียนเกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและป้องกันการเกิดสงครามเป็นหลัก โดยมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ตามมาในภายหลัง ในขณะที่วงเวียนอาเซียนก็ต้องเผชิญกับความท้าทายเพิ่มมากขึ้น อาทิ การที่อาเซียน

INDO PACIFIC

Indo Pacific Concept

การผนวกพื้นที่ทางรัฐศาสตร์ของมหาสมุทรอินเดียเข้ากับมหาสมุทรแปซิฟิก พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทอินเดียให้มาร่วมรับผิดชอบการสร้างดุลยภาพเพื่อคานอิทธิพลของจีน

บทบาทของไทยต่อนโยบาย Indo Pacific

นโยบายรักษาสสมดุล (Balance of power)

เหมาะ กับ ประเทศขนาดกลาง อย่างไทย ที่จะทำให้ประเทศสามารถรักษาดุลยภาพภายใต้ความร่วมมือในด้านต่างๆ กับทุกฝ่าย

ระมัดระวังในท่าที การแสดงออก

ระมัดระวัง การแสดงออกต่อประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ เป็นอย่างมาก เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อความไว้เนื้อเชื่อใจ

ผลกระทบต่อภูมิภาค

เชิงบวก คือ เสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียน

เชิงลบ คือ ระดับความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาคโดยเฉพาะความเชื่อมั่นไว้วางใจระหว่างกัน อาจถูกระงับจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ โดยประเทศในภูมิภาคมีลักษณะทางกายภาพแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

- กลุ่มประเทศ Mainland (CLMVT) ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่อิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนมีบทบาทสูง
- กลุ่มประเทศ Maritime ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์และปัญหาในทะเลจีนใต้เป็นหลัก

Infographic by : ศศย.สพท.

พึ่งพาเงินลงทุนจากต่างชาติมากขึ้นไปในปัจจุบัน ทั้งจากญี่ปุ่นและการลงทุนในโครงการ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” ของจีน ส่วนแนวคิด “อินโด-แปซิฟิก” ถือเป็นกรอบทางยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ นำมาใช้ในการเข้ามาเกี่ยวข้องกับเอเชีย ว่าเป็นภูมิภาคที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific) อย่างไรก็ดี แนวคิดดังกล่าวมีข้อพิจารณาสำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกจะเสรีและเปิดกว้างไม่ได้ หากสหรัฐฯ ไม่สนับสนุนการค้าเสรีและเปิดกว้างอย่างแท้จริง ซึ่งการที่สหรัฐฯ หันมาใช้นโยบาย America First ที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ของสหรัฐฯ เป็นหลักอันถือเป็นอุปสรรคสำคัญ (๒) ในส่วนแนวคิดอินโด-แปซิฟิก เองก็ยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่า สหรัฐฯ มีท่าทีที่ชัดเจนอย่างไรต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อภูมิภาค ในเชิงบวกเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียน ส่วนในเชิงลบ ระดับความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาคโดยเฉพาะความเชื่อมั่นไว้วางใจระหว่างกันอาจถูกกระทบจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ โดยประเทศในภูมิภาคมีลักษณะทางกายภาพแบ่งเป็น ๒ กลุ่มคือ *กลุ่มที่ ๑* กลุ่มประเทศ Mainland (CLMVT) ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่อิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนมีบทบาทสูง และ *กลุ่มที่ ๒* กลุ่มประเทศ Maritime ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์และปัญหาในทะเลจีนใต้เป็นหลัก

บทสรุป : บทบาทของไทยต่อความสัมพันธ์ อินเดียและสหรัฐฯ

ไทย-อินเดีย : ปัจจุบันไทยและอินเดียมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นในด้านการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และศาสนา เพราะทั้งสองประเทศดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกัน โดยอินเดียได้ริเริ่มนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) เพื่อขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายมองตะวันตก (Look West Policy) ของไทย ที่ให้ความสำคัญกับอินเดียในฐานะมหาอำนาจและเป็นตลาดการค้าที่มีศักยภาพมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียใต้ รวมทั้งโครงการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างอินเดียบกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งทางน้ำและทางบก โดยเฉพาะโครงการถนนสามฝ่ายอินเดีย – เมียนมา – ไทย (India – Myanmar – Thailand Trilateral Highway Project)^๑ (สรุปสาระสำคัญจากการเข้าร่วมประชุมสุดยอดอาเซียน-อินเดีย ในโอกาสครบรอบ ๒๕ ปี และงานวันสถาปนาสาธารณรัฐอินเดีย ครั้งที่ ๖๙ ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ ม.ค.๖๑ ณ กรุงนิวเดลี สาธารณรัฐอินเดีย)

ไทย-สหรัฐฯ : ไทยมีความสัมพันธ์ในฐานะพันธมิตรเก่าแก่ของสหรัฐฯ และยังคงดำเนินความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สหรัฐฯ ก็มองประเทศไทยเป็นตัวกลางในการเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคนี้

ทั้งนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นล้วนแล้วแต่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประเทศไทยได้ จึงนับเป็นบทบาทท้าทายสำหรับรัฐบาลไทย ที่ต้องให้ความสำคัญและมุ่งการดำเนินนโยบายแบบถ่วงดุลอำนาจของไทยให้ประสบผลสำเร็จมากที่สุด ดังนั้นความสัมพันธ์ของไทยต่ออินเดีย-สหรัฐฯ จึงเป็นสิ่งที่ไทยควรพึงระวัง โดยการดำเนินตามนโยบาย

การรักษาสมดุล (Balance of power) กับประเทศมหาอำนาจต่างๆ โดยไม่เลือกข้าง แต่อาศัยการมุ่งเน้นคุณค่า (Value) และข้อได้เปรียบเชิงที่ตั้งที่เป็นจุดเชื่อมโยง (Connectivity) สำคัญของภูมิภาค ตลอดจนบทบาทการเป็นตัวกลาง (Mediator) ในการประสานผลประโยชน์ต่างๆ เป็นสำคัญ ในส่วนของข้อเสนอแนะสำคัญที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

ระดับรัฐบาล : เนื่องด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯกับอินเดียยังมีโอกาสขยายตัวได้อีกมาก และจะกระชับความเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์อย่างแนบแน่นระหว่างสหรัฐฯ อินเดีย ออสเตรเลียและญี่ปุ่นต่อไป ซึ่งถือเป็นแนวทางการปิดล้อมและถ่วงดุลจีนในเอเชีย โดยที่จีนไม่อาจขยายอิทธิพลในมหาสมุทรอินเดียได้สะดวก ขณะที่อินเดียอาจมีบทบาทในมหาสมุทรแปซิฟิกมากขึ้น การเพิ่มอินเดียเข้ามาเป็นตัวแปรที่สำคัญในฝ่ายสหรัฐฯ อาจทำให้ดุลยภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปลี่ยนแปลงไป ในการนี้เป็นเรื่องปกติที่ไทยในฐานะประเทศหน้าด่านของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจต้องรับมือกับข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายมากขึ้น พร้อมกับการเริ่มพิจารณาถึงหลักทางการทูตที่สำคัญ รวมทั้งการดำเนินนโยบายรักษาสมดุล (Balance of power) ซึ่งถือเป็นข้อดีและเหมาะสมกับประเทศขนาดกลางอย่างไทย ภายใต้ความร่วมมือในด้านต่างๆ กับทุกฝ่ายได้สูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องระมัดระวังในท่าทีการแสดงออกต่อประเทศมหาอำนาจต่างๆ เป็นอย่างมาก เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจ

ระดับกองทัพ : สำหรับบทบาทและความสัมพันธ์ทางทหารของไทยกับประเทศมหาอำนาจต่างๆ นั้น เป็นไปในลักษณะของการพัฒนาความร่วมมือผ่านทางความร่วมมือ โดยไทยได้เข้าร่วมการซ้อมรบกับอินเดีย ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ ในอ่าวเบงกอลทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียภายใต้ชื่อว่า “มาลาบาร์” ซึ่งเป็นการฝึกปฏิบัติการแบบทวิภาคีเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมุ่งการฝึกซ้อมทางทะเลแบบรอบด้าน การประสานงานระหว่างกองทัพ การต่อสู้กับเรือดำน้ำ และการซ้อมรบอื่นๆ ขณะเดียวกัน ก็มีการฝึกผสมระหว่างกองทัพเรือไทย และกองทัพเรือสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้รหัสการฝึก BLUE STRIKE ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมมิตรภาพ พัฒนาความร่วมมือ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการฝึก ระหว่างกองทัพเรือไทยและกองทัพเรือสาธารณรัฐประชาชนจีน รวมทั้งเพิ่มพูนขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกันทางยุทธวิธีระหว่างหน่วยเข้าร่วมการฝึก และพัฒนาหลักนิยมในการรบตามสาขาปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังคงมีทิศทางและแนวโน้มในการพัฒนาและกระชับความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางที่ดี และด้วยเหตุดังกล่าวกองทัพจึงควรจะต้องรักษาดุลยภาพความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจต่างๆ นี้ไว้ เพื่อรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงที่ดีของแต่ละประเทศต่อไป...๓

อ้างอิง

๑. <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/>
๒. เอกสารวิจัย การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า ๒๕๖๐: น.ส.มนวดี ตั้งตรงฤทัย: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๓. <http://uswatch.mfa.go.th/uswatch/th/article/detail.php?article=2951>
๔. <https://thaipublica.org/2017/11/pridi72/>
๕. <http://news.sanook.com/1093141/>
๖. <https://www.prachachat.net/world-news/news-57041>
๗. <http://newdelhi.thaiembassy.org/th/thailand-india-relations-th/political-and-security-cooperation-t>

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา SSC Focus กรุณาส่งข้อคิดเห็นของท่านมายัง คณะผู้จัดทำ (ศศย. สปท.) T/F : 02 275 5715-16

๑. ท่านสนใจประเด็นใดเพิ่มเติม / เห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติม

- การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ / เทคโนโลยี การทหาร พลังงาน / สิ่งแวดล้อม
- อื่นๆ

๒. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

บทวิเคราะห์โดย น.ส.หัตยา ไทยานนท์ นักวิจัย ศศย.สปท.